

РЕЦЕНЗИЯ

от член на научното жури, определено със Заповед № 814/01.09.2023 г.
на Ректора на СА „Д.А. Ценов“ – Свищов, относно дисертационен труд за
присъждане на ОНС „доктор“

Рецензент: проф. д-р Любен Димитров Кирев, област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8. „Икономика“

Автор на дисертационния труд: докторант Николай Валериев Илиев, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (застраховане и социално дело)

Тема на дисертационния труд: „Насоки за развитие на автомобилното застраховане в България“

I. Общо представяне на дисертационния труд

1. Предмет

Предметът на изследване на дисертационния труд е текущото състояние, тенденциите и възможностите за развитие на автомобилното застраховане. Поставената основна цел е „оценка на състоянието и очертаване на насоки за бъдещо развитие на автомобилното застраховане в България“. За реализация на поставената цел са изведени седем научни задачи, съответстващи на структурата и съдържанието на дисертацията. Защитава се тезата, че „при въвеждането на определени законодателни и организационни промени е възможно да се подобри застрахователната работа, вследствие на което да се повиши обхватът и реализираният премиен приход от застрахователите, предлагащи автомобилни застраховки на българския застрахователен пазар“. Формулираните цели и задачи са успешно постигнати, което е довело до сполучлива защита на отстояваната изследователска теза.

2. Обем

Дисертацията е в обем от 181 стандартни машинописни страници. Изследването е визуализирано графично и таблично с 16 фигури и 31 таблици.

3. Структура

Структурата на дисертационния труд е класическа за подобен род изследване и се състои от увод; изложение, основен текст на изложението от три глави; заключение, библиография. Структурата е логично издържана,

основана на хипотетично-дедуктивния подход от общото към частното и единичното. Тя отразява посочената цел и задачи и допринася за разгръщане на проблема и аргументация на изследователската теза.

Увод. Уводът съдържа всички необходими структурни елементи на въвеждаща част. Изведени са актуалността на темата; формулирани обекта и предмета на дисертационната разработка; ясно са очертани целта и задачите на изследването, акуратно е формулирана изследователската теза, коректно са посочени теоретичната и емпирична основа на анализа; указаны са и част от използваните емпирико и логико-теоретични методи на проучване.

Първа глава има теоретичен характер и е посветена на теоретичните основи и особености на автомобилното застраховане. Разгледани са особеностите на автомобила от застрахователна гледна точка, уточнена значимостта на автомобилното застраховане за българския застрахователен пазар. Изясняват се икономическата същност и организация на застраховането „Каско на МПС“ като вниманието е насочено към същността и особеностите при покриването на риска и поемането на отговорност от застрахователите, особеностите при сключването на застрахователния договор и спецификата на процеса на уреждане (ликвидация) на щетите по застраховката „Каско на МПС“. Същият подход и проблеми са разгледани и по отношение на застраховката „Гражданска отговорност на автомобилистите“.

Във втората глава се изследват състоянието и развитието на автомобилното застраховане в България. Изведени са два вида фактори, които влияят върху развитието на автомобилното застраховане – свързани с обекта на застраховане и със законодателството. Обстойно са анализирани динамиката в развитието на застраховките „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“ по отношение на показателите премиен приход и застрахователни плащания по застраховките. Очертани са забавените темпове на развитие на застраховката „Каско на МПС“ в резултат на пандемията от Covid-19 за периода 2019 – 2021 година.

Третата глава е с практико-приложна насоченост. Посветена е на предизвикателствата и перспективите за развитието на автомобилното застраховане в страната. Разгледани са методите за оценка на риска в автомобилното застраховане, европейската практика за прилагане на Бонус-Малус системата у нас. Дългогодишната застрахователна практика на докторанта му е позволила да разкрие препятствията пред въвеждането на

системата Бонус-Малус в България и очертае пътищата за тяхното преодоляване, да набележи възможности за повишаване обхвата на застраховката „Каско на МПС“ и да маркира перспективи за развитие на допълнително покритие при автомобилното застраховане.

Заключение. Като завършваща част на изследването в него много стегнато са представени основните резултати от проучването и възможностите за подобряване на застрахователната работа в областта на автомобилното застраховане.

4. Литература

В библиографската справка са посочени 30 използвани литературни труда, свързани с темата на дисертацията – 21 на кирилица и 9 интернет източника, включително нормативни и информационни източници.

5. Приложения

В дисертацията няма включени приложения

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Преценка на актуалността и разработеността на изследвания в дисертацията научен проблем

С масовото навлизане на автомобилите в съвременния живот по редица причини нарастват и пътнотранспортните произшествия. Това е характерно за почти всички страни, а с особена сила важи за нашата страна поради изключително големия им брой. Пътнотранспортните произшествия пораждат както имуществени, така и неимуществени щети, свързани с живота, здравето и трудоспособността на гражданите. Нови проблеми, включително и от застрахователно естество, поражда използването на автономно задвижваните автомобили. Затова проблемите, свързани с автомобилното застраховане, са изключително актуални. Неслучайно автомобилното застраховане се превърна у нас в безспорен лидер по отношение на реализирания премиен приход от застрахователите в страната в раздел Общо застраховане. Всичко това провокира научния интерес към проблемите на състоянието и развитие на автомобилното застраховане у нас, в т.ч. изясняване на икономическата същност и организация на застраховането „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“, на препятствията, предизвикателствата и перспективите за развитието на автомобилното застраховане в България. На тези сполучливо избрани въпроси е посветен и дисертационния труд на Николай Валериев Илиев. **Дисертацията отговаря на изискванията за научноизследователски труд със сполучливо избраната тема, цялостен**

и завършен характер на изследването, логичната структура, ефикасно реализираните цел и задачи на проучването.

2. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Стилът на разработката е стегнат, езикът е ясен и точен, коректно е използван научния апарат, на изключително високо ниво е визуализацията на анализираните проблеми чрез фигури и таблици. Отлично е познаването на нормативната база, регулираща автомобилното застраховане у нас, както и на застрахователната практика.

3. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

Авторефератът е разработен в съответствие с изискванията и отразява етично и изчерпателно съдържанието на дисертацията. Освен това, авторефератът съдържа и Декларация за оригиналност и достоверност, Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд, Списък на публикациите на докторанта по темата на дисертационния труд. По темата на дисертацията докторантът представя три публикации - една студия, една статия в съавторство и един научен доклад.

Към документацията по процедурата за придобиване на ОНС „доктор“ са представени и Справка за изпълнение на минималните национални изисквания във връзка с процедура за придобиване на ОНС „доктор“ (общ брой набрани точки по групата показатели „Г“ 40, при изискуем брой от 30), както и Списък с участието на докторанта в научни форуми.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Първо. Детайлно са изяснени икономическата същност и организация на автомобилното застраховане представени чрез застраховките „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“. Идентифицирани са особеностите при сключване на застрахователен договор, при покриване на риска и поемане на отговорност от застрахователите, както и по уреждане (ликвидация) на щетите при двата вида автомобилно застраховане;

Второ. Ясно са дефинирани факторите, свързани с обекта на застраховане и със законодателството за двата вида автомобилно застраховане – „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“. Въз основа на изключително богат, актуален и за достатъчно продължителен период емпиричен материал, са очертани динамиката в развитието на двата вида застраховки по показателите премиен приход и застрахователни плащания по застраховката. Обоснован

е извода, че влиянието на пандемията Ковид-19 забави темпа, но не повлия значително върху развитието на застраховането „Каско на МПС“ у нас;

Трето. Силна страна на дисертационния труд е практико-приложната й значимост. Научно-приложен принос имат предложените решения за премахване на препятствията, които спъват въвеждането на застрахователната система Бонус-Малус у нас. След пунктуално разкриване на нерешените проблеми в двата предложени модела за въвеждане на системата от 2018 и 2019 г., са направени конкретни предложения за законодателно решение чрез промяна на обекта на застраховането при задължителната застраховка „Гражданска отговорност на автомобилистите“ като основна спънка за имплементирането на системата; за решаване на проблемите при ситуации, когато водачите притежават повече от една категория свидетелство за управление на МПС; за разработване и тестване на модел преди въвеждането на системата, в който освен нарушенията на пътя да включва и административните нарушения и престъпления, както и тяхната честота и динамика;

Четвърто. Научно-приложно значение имат и направените предложения по отношение възможностите за повишаване на обхвата на доброволното застраховане, свързани със застраховката „Каско на МПС“. Те са свързани с предлагането на отстъпки в цената на други застраховки, използването на комбинирани застрахователни продукти, комплексно застраховане на всички рискове, свързани с притежаването и използването на МПС, включително и за автономно задвижваните автомобили в резултат на развитие на ИТ технологиите в автомобилостроенето;

Пето. Солучливо са разкрити са и интерпретирани перспективите за развитие на допълнително покритие при автомобилното застраховане, свързани с т.н. автоасистанс. Изведени са рисковете и предоставяните услуги при застраховката „Автоасистанс“, начините за предлагане на покритието – като допълнително покритие на застраховката „Каско на МПС“, без асистираща компания и като самостоятелна застраховка.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд

По дисертационния труд могат да се направят и някои критични бележки:

- По отношение на посочените методи на изследване. Като такива са посочени и методи за събиране на първична информация, който не е метод, а аналитичен инструмент на изследване. Методите на научно изследване се делят на емпирико-теоретични (наблюдение, експеримент и пр.) и логико-

теоретични. Като логико-теоретични правилно са посочени историческият и статистическият метод. Не са посочени обаче основните методи, които са използвани в изследването. Такива са методите на анализа и синтеза, индуктивния и дедуктивен метод, логическия като изчистен от конкретиката исторически метод;

- Изводите след глави 2 и 3 имат характер на преразказ на написаното, вместо да съдържат характерните за заключителните части обобщения и изводи от изследването. Разработката би спечелила ако при номерацията в текста и съдържанието чрез индексната система се прибави и индекса с цифри на съответните глави – напр. 1.2.2, 2.2.3 и пр.

Посочените бележки са от редакторско естество и в никаква степен не омаловажават теоретичната и особено научно-приложна значимост на изследването и положителната ми оценка за дисертационния труд.

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Рецензираният дисертационен труд е актуално, самостоятелно, завършено и добросъвестно изпълнено научно изследване на автомобилното застраховане у нас. За особеното му значение за застрахователната практика говори фактът, че делът на автомобилното застраховане надхвърля над две трети от премийния приход, реализиран от застрахователите в раздел Общо застраховане. Чрез разработката на дисертацията докторантът показва много добра теоретична подготовка и отлично познаване на застрахователната практика в областта на автомобилното застраховане. Авторът демонстрира способности за провеждане на научни изследвания, коректно отношение към изследователския процес, критично осмисляне на нормативната база, вещина в практическата дейност и заложби за предлагане на решения.

Очертаните достойнства на дисертационния труд и посочените по-горе приносни моменти ми дават основание с пълна убеденост да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да присъди на докторант **Николай Валериев Илиев образователната и научна степен „Доктор“.**

18.09.2023 г.

гр. София

Подпис:

/Проф. д-р Любен Кирев/